

VIDÉKI KÖNYVTÁRAINK 1911-BEN.

I.

A Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelősége az 1911-ik évben főnállásának 14-ik évét töltötte be. Kettős feladatának, hogy t. i. az állami segélyezésben részesülő tudományos közgyűjtemények fölött az állami felügyeletet gyakorolja s hogy a múzeumi és könyvtári ügy fejlődését az országban a tudomány és közművelődés érdekeinek megfelelőleg irányítsa, ez évben is igyekezett megfelelni.

E munkásság könyvtári részének eredményeit a Főfelügyelőség évi jelentése alapján a következőkben ismertetjük:

A társadalmi tényezők által fönntartott tudományos közgyűjtemények közül az 1911-ik évben 80 intézet tartozott az Országos Főfelügyelőség hatáskörébe. Ez intézetek közül 27 volt az önálló nyilvános könyvtár, 38 rendelkezett kisebb méretű, nyilvános használatra szánt könyvtár felett, míg a szakkönyvtárak száma 8-at tett.

A Főfelügyelőség hatáskörébe tartozó gyűjtemények szükségleteire és a könyvtári és múzeumi ügy fejlesztésével járó egyéb kiadások fedezetül az 1911. évi állami költségvetésben 301.940 koronát állapított meg a törvényhozás, mely összegből a rendes kiadásokra 175.160 korona, a rendkívüli kiadásokra pedig 126.780 korona esett. E javadalmi tételek az 1910. évi költségvetéshez képest 3280 koronával emelkedtek, mely összegből 2000 korona az intézetek segélyeinek emelkedésére, 1280 korona pedig a Főfelügyelőség hivatalának bebútorzására jutott.

A rendkívüli, átmeneti kiadások összegéből az országos felügyelet alatt lévő könyvtárak építkezéseinek és berendezéseinek segélyére:

1. A <i>bódmészövárhelyi</i> kaszinó épületének múzeumi és könyvtári célokra való megvételére engedélyezett 70.000 K államsegélynek 3. részlete	6.000 K
2. A <i>miskolczi</i> ág. h. ev. egyházi könyvtár építkezésére adott 20.000 K 9. részlete	2.000 «
3. A <i>sárospataki</i> ref. kollégium nagy könyvtárának kiegészítésére adott 10.000 K 4. és utolsó részlete	1.000 «
összesen tehát	9.000 K

folyósított.

A Főfelügyelőség a rendelkezésére álló anyagi eszközök felhasználásánál az 1911. évben is az eddigi eljárást követte. A hatáskörébe tartozó tudományos közgyűjteményeknek rendes évi államsegélyek címén pénzbeli támogatást nyújtott, a vall. és közokt. minisztériumhoz ez iránt tett javaslatban lehetőleg igyekezve az intézetek által eddig nyert évi segélyek összegénél megmaradni, hogy ilykép a segélyt állandósítva, a gyűjtemények rendszeres és folytonos gyarapítását, amire a rendes évi segély elsősorban hivatva van, lehetővé tegye. Ahol azonban a szükség úgy kívánta, ott nemcsak a gyarapítás céljaira, hanem a fönntartáshoz való hozzájárulásként is, pl. helyiség bérére, vagy személyi kiadásokra is, kieszközölt megfelelő államsegélyt.

A rendes segélyeken, valamint a rendkívüli átmeneti kiadásoknál felsorolt építkezési államsegélyek folytatólagos részletein kívül a Főfelügyelőség a rendelkezésére bocsátott javadalomból rendkívüli segélyeket is nyújtott az intézeteknek.

Könyvtári célokra az 1911. évben 32.000 K rendes segélyt folyósított a minisztérium, még pedig:

1. az *alsókubini* Csaplovits-Könyvtárnak 700 Kt,
2. az *aradi* Kölcsey-Egyesület múzeumának 1700 Kt,
3. a *balassagyarmati* Nógrádvármegyei Múzeumnak 600 Kt,
4. a *bártfai* Sárosvármegyei Múzeumnak 500 Kt,
5. a *besztercebányai* Városi Múzeumnak 200 Kt,
6. a *budapesti* Könyvtár-Egyesületnek 1500 Kt,
7. a *budapesti* Ráday-Könyvtárnak 800 Kt,
8. a *debreczeni* Reform.

főisk. könyvtárnak 1800 Kt, 9. a *debreczeni* Városi Múzeumnak 300 Kt, 10. a Szolnokdobokam. Irod., Történelmi és Etnogr. Társaság könyvtárának *Désen* 400 Kt, 11. az *eperjesi* ág. h. ev. lyceum könyvtárának 800 Kt, 12. a *győri* Városi Könyvtárnak 800 Kt, 13. a *gyulafehérvári* Múzeumnak 400 Kt, 14. a *hódmezővásárhelyi* Reform. főgimn. könyvtárnak 800 Kt, 15. a *kassai* Felsőmagyarországi Rákóczi-Múzeumnak 2000 Kt, 16. a *kecskeméti* Városi Múzeumnak 500 Kt, 17. a *késmárki* ág. h. evang. lyceum könyvtárának 800 Kt, 18. a *kiskúnfélegyházai* Városi Múzeumnak 400 Kt, 19. a *kiskúnhalasi* ref. főgimnázium könyvtárának 600 Kt, 20. a *komáromi* Vármegyei Könyvtárnak 800 Kt, 21. a *losonczi* Városi Közkönyvtárnak 400 Kt, 22. a *lőcsei* ág. h. ev. egyház könyvtárának 400 Kt, 23. a *máramaroszigeti* Reform. főiskola könyvtárának 1600 Kt, 24. a *miskolczi* Múzeumnak 500 Kt, 25. a *nagybányai* Városi Múzeumnak 400 Kt, 26. a *nagyenyedi* Bethlen-főiskola könyvtárának 800 Kt, 27. a *nagyszombati* Városi Közkönyvtárnak 600 Kt, 28. a *nagyvárad*i Biharmegyei Múzeumnak 200 Kt, 29. *nyitrai* Vármegyei Múzeumnak 500 Kt, 30. a *pápai* ref. főisk. könyvtárának 1000 Kt, 31. a *pozsonyi* Városi Közkönyvtárnak 800 Kt, 32. a *sümei* Állami Darnay-Múzeumnak 200 Kt, 33. a *szamosújvári* Örmény Múzeumnak 300 Kt, 34. a *szatmári* Kölcsey-Kör Múzeumának 400 Kt, 35. a *szászvárosi* ref. Kún-kollegium könyvtárának 700 Kt, 36. a *szegedi* Somogyi-Könyvtár és városi Múzeumnak 2200 Kt, 37. a *szekszárdi* Múzeumnak 200 Kt, 38. a *szentesi* Csongrádmegyei Múzeumnak 200 Kt, 39. a *szombathelyi* Múzeumnak 1000 Kt, 40. a *temesvári* Városi Könyvtárnak 800 Kt, 41. a *váczi* Múzeumnak 300 Kt, 42. a *verseczi* Könyvtárnak 600 Kt, 43. a *veszprémi* Múzeumnak 500 Kt, 44. a *zombori* Városi Könyvtárnak 1000 Kt.

A *beszerzésekre és rendezésekre* szánt javadalomból az 1911. évben a Főfelügyelőség könyvtári célokra a következő tételeket fordította:

1. Az *alsókubini* CSAPLOVICS-Könyvtár rendezésére adott 900 Kt.
2. Az *aradi* KÖLCSEY-Egyesület múzeuma részére 1600

koronán megvett MÁRKI Sándor-féle kéziratok 1. részlete fejében fizetett 800 Kt.

3. A *debreczeni* ref. kollégiumnak állami letétkép megküldötte az 1861—1908. évi országgyűlési naplónak az 1908. évben 2400 K-ért megszerzett, 685 kötetből álló teljes sorozatát.

4. A *pápai* főiskola BALDACCI-féle metszetgyűjteményéről a Főfelügyelőség által kiadott katalogusának nyomásáért fizetett 1770,50 Kt.

5. A *sepsiszentgyörgyi* múzeumnak rendkívüli könyvtári segélykép 600 Kt utalványozott.

6. A *sümei* múzeum részére megszerzett KISFALUDY-ereklyék ára 1. részletkép adott 300 Kt.

Az említett javadalmi tételekből fedeztettek az alábbi beszerzések is, melyek tárgyai részben már szétosztattak, részben csak ezután fognak szétosztatni a Főfelügyelőség hatáskörébe tartozó intézetek között:

1. Kós Károlynak «Régi kalotaszeg» c. művéből 100 példány 600 K-ért.

2. A *temesvári* ARANY János-Társaság által kiadott BROCKY-díszmű 40 példánya 600 K-ért.

3. II. RÁKÓCZI Ferenc szécsényi szövetséglevelének HORNYÁNSZKY Viktor által kiadott hasonmása 20 példánya 160 K-ért.

4. SZTRIPSZKY Hiadornak «Szegedi Gergely énekeskönyve» c. műve 20 példánya 80 K-ért.

5. Végül a korábbi években eszközölt beszerzések hátralékos vételárára törlesztetett a SCHÖNHERR-könyvtár 4000 K vételáranak III. és IV. részlete fejében 2000 K.

Az ily címeken kifizetett könyvtári segélyek és beszerzések összege 7810,50 K.

A Főfelügyelőség tagjai az 1911. évben is buzgón látogatták a vidéki intézeteket.

Dr. FEJÉRPATAKY László orsz. felügyelő Alsókubinban, Balassagyarmaton, Bártfán, Besztercebányán, Debreczenben, Eperjesen, Felkán, Kassán két ízben, Késmárkon, Komáromban, Körmöcbányán, Losonczen, Lőcsén, Miskolczon, Nagyszombatban, Nagy-

váradon, Nyitrán, Poprádon, Selmezbányán, Szatmáron, Trencsénben és Turócszentmártonban. dr. FERENCZI Zoltán orsz. felügyelő pedig Désen, Gyulafehérvárott, Hódmezővásárhelyen, Nagyenyeden, Nagyváradon, Sepsiszentgyörgyön, Szászvárosban és Temesvárott tett látogatást.

A Főfelügyelőség kézikönyvtára ajándék útján 5, vétel útján 33 művel (összesen 51 kötet) gyarapodott.

Veszteség is érte a Főfelügyelőséget az 1911. év folyamán: május hó 13-án hunyt el TÓTH Árpád pénztáros, aki kötelességének a Főfelügyelőség főnállása óta törhetetlen hűséggel, odaadó szorgalommal és lelkiismeretes ügyszeretettel felelt meg.

II.

Az Orsz. Főfelügyelőség hatáskörébe tartozó könyvtárak életében az 1911. év folyamán előfordult nevezetesebb eseményeket, állapotukban bekövetkezett változásokat s általában fejlődésüknek közérdeklődésre számot tartható mozzanatait az alábbiakban ismertetjük.

Alsókubinban az *Árva megyei Csaplovics-Könyvtár* életében az 1911. év örvendetes fordulatot jelentett: a könyvtár anyaga összehányt garmadákban heverő tömegből rendezett állapotba jutott, úgy, hogy az év végén már csak néhány hónap választotta el attól, hogy a könyvtár a nyilvánosságnak átadható legyen.

Az év tavaszán vette át az új könyvtáros, GASZNER József, a könyvtár kulcsait, aki újra cédulázta, a Nemzeti Múzeum katalogusa mintájára, az egész anyagot és október hó 9-éig — amikor a könyvtár CSAPLOVICS-féle anyaga feldolgozást nyert — 8—10 felfogadott munkaerővel összesen 38.672 cédulát készítette el. Az év végén már az újabb anyag földolgozása is folyamatban volt. A rendezés költségeihez a Főfelügyelőség 1200, a megyei könyvtári alap 500 K rendkívüli segéllyel járult. A cédulázás befejeztével a könyvtár öre a cédulákat tizenkét szakcsoportba osztotta s ennek megfelelően az addig a cédulázás sorzáma szerint a könyvtár padlóján fekvő könyvek szakcsoportokba összerakva s végleges számmal ellátva várják, hogy állványokra kerüljenek.

A berendezés kérdése az év folyamán még nem volt megoldható. A bútorzás céljaira a Főfelügyelőség által javaslatba hozott 10.000 K államsegély folyósításának megkezdését a telekrendezésre javasolt 6000 K-éval együtt ugyanis a kormány elhalasztotta s így az állványok felállítása újból halasztást szenvedett. A könyvtári választmány azonban az említett célokra 16.000 korona jelzálogos kölcsönt vesz föl, mely az államsegélyből fog visszafizettetni. Az állványokat a Schlick-gyárnál megrendelték és pedig úgy, hogy egyelőre a könyvtárépület emeletén lévő nagyterem melletti egyik szoba fog emeletes vasállványokkal akkép felszereltetni, hogy 2·2 m. magasságban üvegfedémtalappal egy másik 2 m. magas emelet lesz állítva. Ilykép mintegy 1500 folyóméter elhelyezési terület lesz s e férőhelyen az egész CSAPLOVICS-féle anyag el fog férni. Az újabb anyag és a szaporulat részére az olvasóterem túli szobában a régi könyvszekrényeket fogják fölállítani. A bútorzat szállítására határidőül az 1912. év június 30-ika van kikötve.

FEJÉRPATAKY László augusztus 8-án vizsgálta meg a könyvtárt s észleletei alapján a Főfelügyelőség teljes bizalommal tekint GASZNER József további működése elé.

Aradon a Kölcsey-Egyesület az elmúlt esztendővel immár harminc éven át dolgozott a magyar közművelődésért. A harmincadik év leteltével tető alá került a közművelődési palota, melyből megnövekedett anyagi és szellemi erővel intézheti majd ezentúl az Egyesület Arad kulturális életének irányítását. A közművelődési háznak 1912 végére kell teljesen elkészülnie; megnyitása 1913 őszére van tervezve.

A könyvtár 1911-ben 651 könyvvel, 36 hírlappal, 11 kéziratral gazdagodott. A gyarapodás között van MÁRKI Sándornak aradmegyei vonatkozású történeti és földrajzi kéziratgyűjteménye, melyet a Főfelügyelőség útján államsegéllyel szereztek meg. Az egész gyarapításra — a MÁRKI-kéziratoknak ez évre eső félvételarával együtt — 2455·75 K-t költöttek. A hetenkint ötször nyitott könyvtárban 4845 látogató 19.430 kötetet használt.

Balassagyarmaton a Nógrádvármegyei Múzeum állapotában

az 1911. évben újabb változás nem történt. FEJÉRPATAKY meglátogatta az intézetet, hogy meggyőződést szerezzen arról, nem fenyegeti-e valamely veszély az értékes gyűjteményeket ideiglenes helyiségében. Úgy találta, hogy a helyiség imitt-amott nyirkos s az állandó szellőztetés dacára is dohos. A külső biztonság teljes mértékben megvan ugyan, de a helyiség nedves volta, ha a gyűjtemény még hosszú ideig kénytelen volna abban maradni, okvetlenül káros lenne a tárgyak épségére. Remélhető azonban, hogy a tűrhetetlen elhelyezési állapot rövid időn belül véget ér, mert a Főfelügyelőség a tarthatatlan helyzetre ismételten fölhíván a kormány figyelmét, kieszközölte, hogy az építkezéshez szükséges 100.000 K államsegélynek 4000 K-ás részletekben való folyósítása már az 1912. évben megkezdessék.

Bártfán a Sárosvármegyei Múzeum anyaga alig gyarapodik. Könyvtárába mindössze 19 új kötet került. A intézetet meglátogatta FEJÉRPATAKY, aki a legnagyobb muzeális becslet tulajdonítja a KÉLER Béla-féle nagymennyiségű kéziratos zenei hagyatéknak. A jőnevű bártfai származású zeneszerző megérdemli, hogy irodalmi hagyatéka különös figyelemben részesüljön. A sok partitúra részletes földolgozásával épen akkor foglalkozó múzeumörnek az orsz. felügyelő útbaigazításokat adott, őt a földolgozott anyag irodalmi ismertetésére buzdította s egyben arra is biztatta, hogy legalább KÉLER leghiresebb s a külföldön állandóan előadott szerzeményének, a RÁKÓCZI-ouvertürenek partitúráját szerezze meg a múzeum helyi vonatkozású ereklyegyűjteménye számára.

Besztercebányán a Városi Múzeum és Közkönyvtárt FEJÉRPATAKY látogatta meg. Szakjánál fogva különösen a régi városi oklevelek és irott emlékek kiállítása érdekelte. Teljes elismeréssel emlékszik meg JURKOVICH Emil tank. főigazgató munkásságáról, aki az oklevelek kiválogatását végezte s azokat rövid magyarázatokkal ellátta.

A városi közkönyvtár részére, mely ezidőszerint a népkönyvtárral együtt hat népkönyvtári típusú szekrényben az áll. polg. iskola dísztermében van elhelyezve, a főgimnázium küszöbön álló építkezése után az ennek régi épületébe átköltöztetendő r.

kath. elemi iskola épülete van végleges elhelyezésül kiszemelve. Ez épületet központi fekvésénél és a múzeumhoz való közelségénél fogva az orsz. felügyelő közkönyvtári célokra teljesen alkalmasnak találja, az állandó elhelyezkedés idejére azonban, ami talán két év múlva történhetik meg, a közkönyvtár anyagához csatolandónak tartja a városnak igen tekintélyes és értékes könyvtárát, melyet ezidőszert a városi főjegyző őriz hivatali helyiségeiben. A zárt, keskeny, kevés befogadóképességű népkönyvtári szekrények helyett a végleges berendezkedésnél megfelelő nyitott állványok lesznek alkalmazandók.

Az 1905-ben kiadott nyomtatott katalogus 2. füzetének előmunkálatai is erősen haladnak. E közkönyvtár elsősorban múzeumi segédkönyvtárnak lévén szánva s ez irányban fejlesztve, használata nem nagymérvű és csak kikölcsonzés útján történik.

Békéscsabán a *Múzeum-Egyesület* gyűjteményei közül a könyvtár néhány ajándékba és letétbe kapott kötettel gyarapodott.

A *budapesti Könyvtár-Egyesület* központi könyvtárának működése 1911-ben is a megszokott keretek között folyt le. A könyvtár földolgozott könyvállománya az év végével 8960 mű, 12.161 kötet, 2792 füzet. Az államsegélyből kizárólag magyar nyelvű műveket vettek. Az olvasóterem 292 napon volt nyitva. 7439 egyénnek 9890 esetben 9890 művet 11.715 kötetben adtak ki.

A *Ráday-Könyvtár* új helyiségeinek átalakítási munkálatai nem értek véget az 1911. év őszére s így az ekkorra tervezett átköltözést sem lehetett foganatosítani. A régi, dolgozó- és olvasóhelyiségnélküli helyiségben a könyvtár használata az eddigi szerény arányokra szorítkozott (73 látogató, 185 mű, 209 kötet) s a könyvtári munka a helyiség fűthetetlensége miatt a hideg évszakokban főnnakadt. A könyvtárőr ez évben a duplum-anyag átnézésével s a folyóirat s hírlapanyag földolgozásával foglalkozott. A duplum-példányokból 189 kötet volt a beosztott anyag hiányzó kötetei helyébe bepótolható s újabb mű is 22 drb került ki az átnézés folytán, melyek a könyvtár Régi Magyar Könyvtár anyagát is hat újabb művel gyarapították. Az év végéig 85-féle folyóiratot, 355 s 38-féle hírlapot 164 kötetben rendeztek.

A könyvtár állománya az államsegély, ajándékozás és rendezés útján kikerült 91 művel (286 kötet) 20.542 műre emelkedett.

Debreczenben a *ref. főiskolai könyvtárnak* úgy látogatottsága, mint könyvanyaga oly tetemesen emelkedett, hogy úgy a 65 személyre berendezett olvasóterem, mint pedig a könyvraktár helyiségei kibővítése égetően szükségessé vált. A kibővítésre lehetőséget nyújt majd az új egyetemi épület létesítése, addig is azonban a forgalom folytonos emelkedése s a könyvanyag állandó gyarapodása még nagy nehézségeket fog okozni. Az olvasótermet 1911-ben 21.095 olvasó látogatta, akik 27.607 művet használtak, 2365 kölcsönző pedig 5734 művet vett ki. A törzsállomány az évközi, 2223 könyvből, 5841 aprónyomtatványból és 18 kéziratból álló gyarapodással 87.060 könyvre, 49.439 aprónyomtatványra s 5899 kéziraatra emelkedett. Saját (fönntartójától és pártfogóitól nyert) jövedelméből 9052 Kt fordított könyvanyaga gyarapítására. A Főfelügyelőség a rendes 1800 K államsegély kieszközlésén felül az országgyűlési naplók 700 kötetre terjedő gyűjteményének megvásárlásával s állami letétkép való átadásával járult a könyvtár anyagának gyarapításához.

A *Városi Múzeum* könyv- és kéziratárának állománya a beérkezett adományokkal s az állami és városi segítyen beszerzett szükséges kézikönyvekkel, néhány kisebb régi debreczeni nyomtatvánnyal stb. 9560 darabra emelkedett.

Désen a *Szolnokdobokamegyei Történelmi, Régészeti és Ethnographiai Társulat* könyvtárának fejlődésében lényegesebb mozzanat nem fordult elő. Az eddig történelmi, föld- és néprajzi művek beszerzésére használni szokott államsegélyt 1911-ben legjelentékenyebb részében társadalomtudományi vonatkozású művek beszerzésére fordították. Az új szerzeményeknek jegyzéke, fontosságukra való figyelmeztetés kíséretében, a helyi hírlapokban ismételtelen megjelent. A használat ennek dacára nem emelkedett magas fokra: a naponta nyitva tartott könyvtárban egy év alatt 37 látogató 223 könyvet használt.

Eperjesen az *ág. h. ev. kollégium* könyvtárában a rendezés az 1911. évben is tovább folyt: FRENYÓ Lajos könyvtáros elkészí-

tette a vegytani, földtani, földismeji, földrajzi, statisztikai és bölcséleti szakok betürendes szakkatalogusát s e cédulák revízióját, illetve az elhelyezést is tovább folytatta. Az összes évi gyarapodás 453 kötet volt, a látogatók száma 136, a használt anyag darabszáma pedig 248. A könyvtár főntartó hatósága sajátjából 2773·99 Kt költött a könyvtár anyagának gyarapítására. Az év tavaszán FERENCZI a helyszínén tárgyalásba bocsátkozott az igazgató-választmány elnökségével az olvasóterem s az új könyvtárhelyiségek kijelölése és alkalmas berendezése ügyében. A helyiségeket, amelyeket az igazgató-választmány FERENCZIVEL egyetértésben kijelölt a könyvtár leendő otthona számára, FEJÉRPATAKY is a legalkalmasabbaknak találta. Mindkét orsz. felügyelő abban is egyetért, hogy a helyiségek bebútorzása faállványokkal történjék, mert az alacsony bolthajtású s szaggatott falu helyiségek nem alkalmasak a Schlick-féle vasállványok befogadására.

Győrött a városi közkönyvtárban a négy év óta tartó selejtezés és új leltározás az év folyamán véget ért; ugyancsak befejezést nyert a könyvtár anyagának biztosítás céljából folyó megbecslése is, melynek alapján a város a berendezést 4000, a könyvvállományt pedig 59.184·90 K-ra bebiztosította. A könyvtárban két új szekrény fölállításával egy-két évi gyarapodás részére helyet biztosítottak, a két szekrény azonban a fölhasználható helyet most már teljesen betölti. A könyvtárra a város 1911-ben közel 3000 Kt költött. Ebből 500 K az új szekrényekre, a többi beszerzésekre fordított. Ezek közül legértékesebb STRONSKY Ágost csornai premontrei kanonok 200 műből (494 kötet) álló könyvtára, melyben különösen a történet és filozófia van becses munkákkal képviselve. Az államsegélyt egészében könyvbeszerzésekre fordították. A törzsállomány az 1909 darabnyi évi szaporulattal 33.310 darabra emelkedett. Az olvasóteremben 314 látogató 671 kötetet használt, 513 térítvényre pedig 1476 kötetet kölcsönöztek ki.

Hódmezővásárhelyen a ref. főgimnázium nyilvános könyvtára életében 1911-ben sem fordult elő jelentősebb esemény. A látogatók száma ugyan gyarapodott, de az olvasótermet — pedig

villanyvilágítással s légfűtéssel van ellátva — az előző évhez képest kevesebben vették igénybe. A könyvtárban 74 egyén 132 művet 153 kötetben olvasott, kivitt 443 egyén 720 művet 902 kötetben. A szépirodalmon kívül (612 mű) a történelmi és földrajzi (89 mű), a filozófiai és pedagógiai (50 mű) s a természettudományi szak (38 mű) szerepel legjelentékenyebb számokkal. Az évi gyarapodás 184 mű 254 kötetben. A törzsállomány 10.805 mű 16.563 kötetben. A főtartó hatóság a könyvanyag gyarapítására 495·83 Kt fordított.

Kassán a Felsőmagyarországi Rákóczi-Múzeum 1911. évi fejlődéséről nem érkezett jelentés az intézet igazgatójától. FEJÉRPATAKY uti jelentése szerint a könyvtár van a múzeum gyűjteményei között elhelyezés tekintetében a legmostohább helyzetben. A csekély befogadóképességű könyvvállványok a szakonként való fölállítást az anyag nagymérvű szaporodása miatt immár nem engedik meg. Ezért az igazgató szakított e fölállítási móddal s az egész anyagot helyhezkötvé állítja föl, minek következtében még hosszabb időre lesz férőhely a gyarapodás részére. Az átrendezéssel kapcsolatosan folyik az egész cédulakatalogus átírása. Az új katalogus szekrénye a rögzíthető cédulákkal a közönség részére is hozzáférhetően az olvasóteremben van fölállítva, az új szerzemények pedig ugyanott közszemlére vannak kitéve. Ezekből látható, hogy a szűk helyviszonyok dacára is, a könyvtárban élénk munka folyik.

Kecskeméten a Városi Múzeum és Könyvtár életében az 1911. évnek jelentős eseménye, hogy a város törvényhatósági bizottsága 150.000 Kt szavazott meg a gyűjtemények állandó és kellő elhelyezésére szolgáló épület létesítésére. A könyvtár 546 kötetből álló 306 művel gyarapodott. Vételre 862·30 Kt városi, 811·32 Kt állami segítyből fordítottak.

Keszthelyen a Balatoni Múzeumról tavaly nem érkezvén jelentés, 1910. és 1911. évi fejlődéséről egyszerre számol be az intézet vezetősége. A könyvtár 1910-ben az államsegélyből gyarapodott, 1911-ben, államsegély hiányában, csak a folytatólagos folyóiratokkal. Az 1911. év végén állománya 3382 darab volt.

Késmárkon az ág. hitv. ev. lyceumi könyvtár immár öt éve van nyilvánossá téve. A forgalomnak ez idő alatt észlelhető állandó fokozatos emelkedéséből látható, hogy a könyvtár megnyitása helyes és üdvös intézkedés volt. 1911-ben 1481 látogató 3079 művet 3577 kötetben használt (1910-ben 1008-an 1899 művet 2262 kötetben) s ami a látogatottság emelkedését örvendetessé teszi: a könyvtárt a tanulóifjúságon s a tanári karon kívül a város lakossága mind fokozottabb mértékben veszi igénybe. A gyarapodás számra nézve tekintélyes ugyan, de a 2598 kötetnyi szaporulatnak a legnagyobb részét a föloszlott olvasóegylet német szépirodalmi anyaga teszi ki. Az intézet pártfogósága által vételekre adott 1062'50 K-ból s az államsegélyből beszerzett 130 művel azonban a modern szépirodalom termékei s az újabb tudományos munkák iránti keresletet még nem lehetett kielégíteni s így tartani lehet attól, hogy a forgalom a jövőben már nem fog emelkedni, ha a könyvtár javadalma nem fokozódik. FEJÉRPATAKY jelentése szerint a könyvtár elhelyezése épen nem kifogástalan. Helyiségei ugyanis nem egymásba nyílóak, hanem szaggatottak. A régi lyceumi épület első emeletén van a 12 személyre berendezett különálló olvasószoba s ezzel szemben, folyosó által elválasztva, két könyvterem az újabb, leginkább használt könyvanyaggal. A második emeleten egy magában álló nagy teremben a régi lyceumi könyvtár van elhelyezve, túlnyomó részben theologiai s elavult természettudományi, klasszika-filológiai stb. könyvekkel. Ettől ismét két, egymástól folyosó által elválasztott teremben az újabb könyveket is tartalmazó JÓNY-könyvtár van, mely az adomány értelmében külön állítandó föl, a cédulakatalogusban azonban anyaga a lyceumi könyvtáréval egyesítve van.

Kiskúnhalason a ref. főgimnáziumi könyvtár az 1911. évben 198 napon volt az iskolán kívüli közönség számára nyitva, amikor 147 egyén 1880 darabot használt és pedig már nem csupán szépirodalmi műveket. A Főfelügyelőségnek a könyvtárnak a város részéről leendő fölkarolása iránt a városi tanácshoz intézett felkérésére a városi tanács «egyszer s mindenkorra» 200 K (!) támogatást nyújtott a könyvtárnak. A ref. egyháztanács 254 Kt

adott beszerzésekre. A 151 kötetnyi vételekkel s 125 kötetnyi ajándékkal a könyvtár törzsállománya 37.122 darabra emelkedett (36.836 könyv, 200 térkép, 86 kézirat).

Komáromban a Vármegyei Könyvtár életében messzemenő fontosságú határozatot hozott a vármegyei törvényhatóság, amennyiben kimondotta, hogy könyvtárát a JÓKAI-Egyesület kezelésére bizza, az egyesület azonban, alapszabályai jóváhagyásának kése delme miatt, még nem kezdte meg működését. A könyvtár állam segélyből 139, egyéb vételből 203 s ajándékozásokból 1134 darab bal gyarapodva, törzsállománya 33.890 darabra emelkedett. Az ajándékok között legnevezetesebbek néhai GHYCYZ Béla főrend és néhai HÉRICS Márton ászári plébános hagyatéka, mely 3000 darabra tehető s földolgozás alatt áll. Id. SZINNYEI József, a könyvtár régi jóakarója, 744 darabbal gyarapította a könyvtárt, köztük a komáromi kalendárium legteljesebb sorozatával. A rohamosan gyarapodó s mindjobban használt könyvtárnál alig van idő a rendezési munkálatokra. Dr. ALAPI Gyula könyvtárőr csak a KULTSÁR István-könyvtár anyagának földolgozását fejezhette be. A rendezés folytán augusztusban zárva volt a könyvtár. Az év folyamán 1031 olvasó 17.347 kötetet használt. A könyvtár elhelyezési módja FEJÉRPATAKY jelentése szerint tarthatatlan. A levéltári helyiség minden zúga úgy tele van tömve könyvekkel, hogy az újabb gyarapodást nemcsak fölállítani, hanem még kicsomagolni sem lehet. Az új építkezés megkezdése tehát valóban égetően szükséges.

Losonczon a Városi Közkönyvtár 161 kötetnyi szépirodalmi és 156 kötetnyi tudományos műből álló évi gyarapodásával 24.358 kötetből álló 16.344 műre emelkedett. A városi 800 K-ás beszerzési segélyből szépirodalmi beszerzések és költségek foganatosítottak. A könyvtárból 107 fizető látogató 5080 kötetet használt. A látogatási díjából 339'90 K folyt be. Az 1903—1910. évi beszerzésekről szóló 3. pótcímjegyzék az 1911. évben megjelent. A könyvtári gondnokság a kezelésre vonatkozólag jelentős változásokat tervez. A városi közgyűlés által választott könyvtárosnak ugyanis más városi hivatalt is kellett betöltenie. Az új szabályrendelettervezet szerint ezentúl a könyvtár kezelőjét, aki esetleg

nő is lehetne, a könyvtári gondnokság alkalmazná évi 1200 K tiszteletdíjjal kizárólag a könyvtár kezelésére s a könyvtári gondnokság is több jogot kapna a könyvtár ügyeinek vezetésére.

Lőcsén az ág. h. ev. egyház könyvtárát a 400 K államsegélyből történeti, földrajzi s irodalmi munkákkal gyarapították. Az új rendszerű cédulakatalogusnak az előző évben megkezdett szerkesztése serényen folyt tovább, azonban a kolligatumban előforduló számos kisebb terjedelmű régi doktori értekezés miatt csak lassan halad. A gyarapodás 33 darab ajándék s 86 darab vétel volt. A látogatottság lassan emelkedik; ennek érdekében KAUFFMANN Aurél könyvtáros folytatta a könyvtár érdekességeiről a tanulóifjúság részére rendezett bemutató-előadásokat.

Múramarosszigeten a ref. főiskola könyvtáránál a használat ismét némi haladást mutat: 151 nyitási napon 992-en 1563 művet használtak. A könyvtár anyaga vétel és ajándék útján 96 művel (146 kötetben) gyarapodott. A könyvtár rendezési munkálatait illetően jelentik, hogy SIMON Géza könyvtáros a régi magyar nyelvű nyomtatványok (1711-ig) rendezését és elhelyezését befejezte. A 178 kötetre menő e nemű anyagban oly kiadások is előfordulnak, amelyeket SZABÓ nem említ, vagy amelyek címét hiányosan közli.

Miskolczon a Borsod-Miskolczi Múzeum könyvtára kétszer is költözött, míg végre a keresk. isk. helyiségeiben BRÓSZ Károly könyvtáros elvégezhette az újrarendezést, valamint a HORVÁTH Lajos-féle könyvtár és a diósgyőri koronauradalmi levéltár rendezését. HORVÁTH Lajos főrendiházi tag végrendeletileg a múzeumra hagyta körülbelül másfélezer kötetből álló könyvtárát s igen sok darabra rugó országos érdekű oklevélgyűjteményét. A könyvtár állománya a HORVÁTH-féle és a diósgyőri, rendezés alatt álló anyag nélkül, 4256 darab könyv és 2381 oklevél volt. FEJÉRPATAKY meglátogatván az intézetet, a vezetőségnek figyelmébe ajánlotta, hogy tegyék meg a kezdeményező lépéseket a Miskolczon levő könyvanyagnak az egyesítésére s ezzel egy nagy közkönyvtár létesítésére, mert a múzeum mostani könyvtárának esetlegesen összerakult anyaga alig tekinthető könyvtárnak.

Az ág. h. ev. egyházi könyvtár kezelésében változás nem állott be. A püspöki székhelynek Nyiregyházára történt áthelyezése, az új lelkész megválasztása, az irodák áthelyezése és az ezekkel járó költözködések miatt a könyvtár használatában hosszabb szünet volt. Az év folyamán 40 nyitási napon 820 látogató 647 művet 820 kötetben vett ki. A 28 kötetnyi évi gyarapodás, mellyel a könyvtár állománya 7828 kötetre emelkedett, ajándékozásokból került ki.

Nagybányán a Városi Múzeumnál a helyiség kérdése gátolja a fejlődést. Különösen a könyvtár, melyet leginkább gyarapítanak, szükségelne nagyobb helyiséget. Állománya 6309 mű.

Nagyenyeden a Bethlen-kollégium gyűjteményei közül a könyvtár 847 darabbal gyarapodott. 348 látogató 4185 kötetet vett ki, illetve használt a szükös olvasóban.

Nagykárolyból, Szatmár vármegye múzeumáról nem érkezett évi jelentés. RADISICS orsz. felügyelő véleménye szerint legjelentékenyebbnek látszik a könyvtár, amely azonban szintén csak akkor volna nyilvánossá tehető, ha a Főfelügyelőség módot találna egy 800 koronával díjazott könyvtárőr alkalmazására.

Nagyszombaton a Városi Közkönyvtár és Történeti Emléktárban a múlt évben a vasárnapi kikölcsönző és csütörtöki olvasóórákat június végéig élénk forgalommal akadálytalanul betartották. A nyári szünidőben alapos revíziót végzett ALSZEGHY János könyvtáros, pótlásokat, kötetéseket eszközölt, az új beszerzéseket cédulajegyzékekben és leltárakban földolgozta, de példászerű buzgólkodásában az ősz folyamán beállott betegsége, mely hosszú időre ágyhoz szegezte, megakadályozta. A szépen fejlődő forgalom azonban számbavehető fönnakadást nem szenvedett, mert ALSZEGHY betegen is megtett mindent, hogy helyetteseit a könyvtári teendőkhöz bevezesse s így a folyó év elején a már régóta fáradozó KONSCH Ignác segédkönyvtáros és FARKAS Gyula tanár önzetlen segítségével ismét megnyitlak a vasárnapi kikölcsönzőórák. A *történeti emléktár* 1848/49-i ereklyéihez ez évben főleg az 1848/49. évek magyarországi lapjaiból és folyóirataiból sikerült 14 ritkább példányt szerezni. A könyvtár anyaga 10.379

darab. A látogatók száma a könyvtárnál 46 nyitási napon 648 (használt anyag 2407 kötet).

Nyitrán a *Nyitravármegyei Múzeum* gyűjteményei közül a könyvtár használata örvendetesen javul, mert a tanulókon kívül mindnagyobb számban használja azt a nagy közönség is. A használat kikölcsonzésen alapul s e célból minden vasárnap 10—12-ig van nyitva a könyvtár. Legnagyobbrészt az államsegélyből szerzett gyarapodásával törzsanyaga 15.087 darabra emelkedett. A Főfelügyelőség ama törekvése, hogy a fölösztatott Matica Slovenskának Turóczszentmártonból ideszállított anyagából létesített s ennél fogva eredetileg túlnyomó részben szláv könyvanyagból álló gyűjtemény magyar könyvtárrá alakuljon át, az éveken át folytatott tervszerű gyarapítás folytán immár teljesezésbe ment, amennyiben a szláv könyvek az egész anyagnak alig egy harmadát teszik.

Pápán a *ref. főiskola könyvtára* 1911-ben 1198 darabbal gyarapodott. Az ajándékok közül egy 133 kötetnyi értékes, a mérnöki tudomány köréből való s néhai TÖRÖK János városi főmérnök hagyatékából származó ajándékozás érdemel említést. A törzsállomány 37.379 darabra emelkedett. A könyvtárban 1589 látogató 2488 darabot használt, kikölcsonöztek 721-en 1590 kötetet. Nyitva volt a könyvtár 304 napon d. u. 2—4-ig.

Pécsett a *Városi Múzeum* remélhetőleg már nem soká marad meg jelen elhelyezésében, mert így alig tartható fönn a teljes pangás veszélye nélkül. A bérhelyiségek minden zúga tömve van tárgyakkal. A könyvtár a városház földalatti helyiségeiben van fölhalmozva; használni nem lehet. Nagyobb részben ajándékozásokból, összesen 130 kötettel gyarapodott.

Poprádon a *Magyarországi Kárpátgyesület Múzeuma* könyvtárának állománya 7100 darabra emelkedett, főleg adományok útján. A könyvtár használata oly csekély: 5 olvasó használt 43 kötetet, hogy FEJÉRPATAKY véleménye szerint az osztály csak mint a múzeum kezeléséhez szükséges szakkönyvtár fejlesztendő a jövőben.

Pozsonyban a *Városi Közkönyvtár* 1911-ben 3947 könyvvel és 22 hírlapkötetel gyarapodott. A 10.000 K-án felüli városi

javadalomból 2673 K-án 355, az államsegélyből 99 kötet könyvet vettek. A könyvtár összes földolgozott anyaga 25.049 darab. Az olvasóterem 246 egész és 57 félnapon át volt nyitva s ez idő alatt 2836 látogatójegyet adtak ki. Az olvasóban 4296 kötetet használtak, 880 térítvényre pedig 3772 kötetet adtak kölcsön. A könyvtár jövője szorosan összefügg az egyetem kérdésével. A közoktatásügyi kormány ugyanis az új könyvtári és múzeumi épületnek az egyetemi könyvtár céljaira való teljes tulajdonjogi följajánlását óhajtja, a város viszont a jelenlegi városi közkönyvtárosnak vezető állásban való átvétele, a könyvtár további teljes nyilvánossága és a múzeumi épületrésznek az átadás előtti elkülönítése föltételei mellett készséggel hajlandó a könyvtárt átadni az államnak. Az ez irányban folyó tárgyalásokat az év végéig még nem fejezték be.

A *Városi Múzeum* szakkönyvtára részére főképp pozsonyi vonatkozású nyomtatványokat szereztek; továbbá a város 1820-ból való térképét s a városi vízvezeték 1807-ből való tervrajzát.

Sárospatakon a *ref. főiskola könyvtára* a mult évben használta föl a 10.000 K-ás államsegély utolsó részét hiányok pótlására s tudományos jellegű könyvek beszerzésére. Az 1911. év emlékezetes eseménye volt, hogy a főiskola egy volt jeles növendéke, SZKÁROSSY Gusztáv özörényi *ref.* lelkész, a főiskolára hagyta 2000 kötetnyi könyvtárát, melyben számos kézirat és 40 régi magyar kötet van. HARSÁNYI István főkönyvtáros folytatta a kéziratár rendezését. A könyvtár becses metszetgyűjteményéről a *Múzeumi és Könyvtári Értesítőben* megjelent katalógust különnyomatban adta ki a könyvtár. A 2847 könyvből és 75 kéziratból álló évi gyarapodással a törzsállomány 52.216 könyvre és 789 kézira emelkedett. A 260 nyitási napon 618 kikölcsönző 1956 könyvet vett ki.

Selmeczbányán a *Városi Könyvtárt* FEJÉRPATAKY megvizsgálván, változást két év előtti látogatása óta nem észlelt.

Sepsiszentgyörgyön a *Székelly Nemzeti Múzeum* könyv- és levéltára a gyűjteménycsoportok földolgozásához szükséges szakmunkák s a művelt nagyközönség igényeinek megfelelő összefoglaló

művek, továbbá a sorozatos munkák és folyóiratok hiányzó és folytatólagos köteteinek beszerzésén kívül adományok és letétek útján is jelentékenyen gyarapodott. Első helyen említendő itt özvegy báró APOR Gáborné sz. gróf PÁLFFY Fidéle elismerésre méltó elhatározása, mellyel a nemes emlékü férjének, báró APOR Gábor államtitkárnak hagyatékából származó könyvtárát és levéltárt, mint családi letétet a múzeum gondozására bízta. A körülbelül 4200 darabból álló könyvtár főleg jogi és történelmi, de szépirodalmi, természettudományi s egyéb műveket is tartalmaz. Az APOR-család tagjai közül kimagasló APOR Péter könyvtárából csak alig egypár mű, a báró APOR Károly sokáig páratlan 1848/49-es gyűjteményéből is csak kis töredék van a letétben. (A többi az Erdélyi Nemzeti Múzeum birtokába került.) A levéltári anyagból 8 darab a mohácsi vész előtt, 48 darab a XVI. században kelt; a XVII. századból gazdagabb anyag van s különösen az APAFI Mihály idejéből s a gubernium korszakából. A legnagyobb rész a XVIII—XIX. századból származik s főleg az APOR-család birtok- és családi ügyeire vonatkozik. A levéltár anyagát már nagyjából rendezték s az új múzeumba való beköltöztetésig a régi árvaszéki helyiségekben a régi állványokon, az okmányokat pedig a báróné által átengedett régi szekrényekben helyezték el. A letét anyagával együtt a könyv- és levéltár összes gyarapodása 12.769 darab. A törzsállomány 60.977 darab. A csupán csak szakemberek részére nyitott könyvtárban 246 látogató 1300 darabot használt.

Sümegeen az áll. Darnay-Múzeumnak KISFALUDY-terme KISFALUDY Sándor örökösaitől szerzett nagyszámú emléktárgy befogadása céljából új rendezés alá került. KISFALUDY Sándor könyvtárszekrényében nyertek elhelyezést összes műveinek első kiadásai, a középen álló üvegtárlóban KISFALUDY Sándor ereklyéi, SZEGEDY Róza himzesei és apróságai, egy külön tárlóban pedig a KISFALUDY Károly kéziratai és saját festésű arcképei.

Szabadkáról, a Városi Múzeum és Közkönyvtárról nem érkezett évi jelentés.

Szamosújvárt az Örmény Múzeum könyvtárának állománya az újabb szerzeményekkel 1639 könyvre emelkedett.

Szászvárosban a *ref. Kuin-kollégium könyvtára* új helyiségeibe 1910. évben átköltözvén, az 1911. évben a könyvtárban a rendezés munkája volt a főteendő. Ez annyira haladt, hogy az év végéig a szakszerű csoportosítás keretén belül a könyvállomány végleges elhelyezése elkészült a túlnyomó részben régi műveket tartalmazó teológiai szak kivételével. A szakok leltár- és törzscédula-katalogusának elkészítése is a rendezéssel párhuzamosan haladt előre. A rendezés és katalogizálás munkáját TANKÓ Béla könyvtáros úgy igyekezett végezni, hogy az olvasóközönség lehetőleg kevés időre nélkülözze a rendes munkába vett szakokat. Így a használatban nem volt megszakítás s az örvendetesen emelkedett. A 250 nyitási napon 173 egyén 3210 kötetet használt, dacára, hogy a legnagyobb forgalom idején járvány miatt zárva volt az intézet. Gyarapításra az előző évek átlagának megfelelően kb. 1000 K fordítottak a kollégiumi alapból. Az évi 700 K államsegély egyharmadán szépirodalmi műveket vettek. Az összes gyarapodás 757 kötet volt; a törzsállomány 16.020 darabra emelkedett.

Szatmárt a Kölcsey-kör Múzeuma részére annak vezetősége ismét számos ajándéktárgyat gyűjtött egybe. Vétel útján csak a könyvtár gyarapodott; ennek állománya az összesen 129 darabnyi gyarapodással 4372 darabra emelkedett. 80 nyitási napon 218 látogató 931 könyvet használt. A kis arányú könyvtár elhelyezése, a helyszínén járt FEJÉRPATAKY véleménye szerint, megfelelő. Az új helyiségben újra rendezett könyvanyag betűrendben van fölállítva, úgy, hogy a megtalálás igen könnyű. A könyvtár cédulakatalogusa teljes; a szakrepertorium elkészítése most került sorra.

Szegeden a Somogyi-Könyvtár és Városi Múzeumnak a millenium idején emelt épülete a múlt évben alapos tatarozásra szorult. E munkálatok a nyári szünet alatt a felügyeletet végző személyzetet rendes munkájától elvonták s miattok a könyvtár szeptember 1-e helyett csak 20-án nyílt meg. A könyvtár gyarapítására 3000 K városi s 2200 K állami segély fordított. A 2975 kötetnyi évi gyarapodással a törzsállomány 79.547 kötetre emelkedett. Nagyobb adomány volt a szegedi gör. kel. szerb hitköz-

ségtől a templom renoválása alkalmával annak padlásán talált anyag, mely nagyobbára a mult század derekáról való ausztriai jogi és katonai műveket tartalmaz. Az év folyamán érkezett s az előző évről fennmaradt SCHMIDT- és OLTVÁNYI-féle anyag föl van dolgozva. Kötés alá került 405 kötet s a 727'83 K kötési költség-ből 500 K OLTVÁNYI Pál erre rendelt hagyatékából fedeztetett. A 228 nyitási napon 13.218 olvasó volt a könyvtárban; napi átlagszám: 59'28, legtöbb február 1-én: 117, legkevesebb június 30-án: 10. A könyvtárban használatott 15.790 mű, kikölcsönöz-tett 460.

Székesfehérvárott a Fejérvármegyei és Székesfehérvári Múzeum 1911. évi május hó 14-én nyilt meg. A könyvtár az év folya-mán 632 darabbal gyarapodva, 1421 darabnyi törzsállományúra növekedett.

Szombathelyen a Vasvármegyei Kultúregyesület Múzeuma éle-tében lényeges változást okozott a kulturházzal történt kibővítés. A Főfelügyelőségnek különös gondja volt arra, hogy a kultur-házat a múzeum igazgatóságának közvetlen vezetése alá hozza, hogy az abban tartandó előadások tisztán tudományos, ipari és művelődésterjesztő irányát megszabhassa s azokból a politikai, vallásfelekezeti és osztályharcra vezető támadásokat és agitációkat kizárja, mert az eleinte minden adminisztratív szervezet nélkül működni kezdett intézmény életében mutatkozó első jelenségek után ilyenektől is tartani lehetett. Elsősorban szükségesnek mutatkozott, hogy valaki a múzeum vezetői közül idejét állandóan a múzeumnak szentelhesse; erre báró MISKE Kálmánt sikerült meg-nyerni. A könyvtár leltározása még folyamatban van s így törzs-állománya még nem állapítható meg teljes pontossággal. Évi gyarapodás a több évi részlettörlesztésre megvett KAFFEHR-könyv-táron kívül 148 könyv és 1800 aprónyomatvány. A használat idáig csekély mérvű volt (21 olvasó 286 művet olvasott, 106 egyén pedig 3315 kötetet vett ki kölcsön) s csak a tanulóifjúság részéről nyilatkozott meg az olvasóterem használata iránti kedv.¹

¹ A főfelügyelőség évi jelentésében azt olvassuk, hogy «az Egyesület az olvasóterem további nyitvatartását célszerűtlennek látja». Reméljük, hogy a fő-

Temesvárott a Délmagyarországi Történelmi és Régészeti Múzeumtársulat kisebb méretű szakkönyvtára a múzeum irodahelyiségében oly zsúfoltan van fölállítva, hogy szakszerű kezelése immár lehetetlen s így csak a legszükségesebb folyóiratok folytatására kellett szorítkozni.

A városi közkönyvtár részére annak vezetősége igyekezett a múlt évben is minden, a könyvpiacra megjelent komoly tudományos, vagy ismeretterjesztő munkát megszerezni. Ajándékozás útján is bőven volt gyarapodásban része a könyvtárnak. Legbecsebb ajándék volt a dr. LAKY Mátyás főreálisk. igazgatóé, aki nyugdíjaztatása alkalmából 567 kötetből álló 1864 K-ra becsült könyvtárát adta ajándékba. Az összes gyarapodás 1355 tételben 3584 kötetet és füzetet tesz ki, mely gyarapodás összértéke 9547⁴³ Kt tesz ki, ebből a vételek összege 4520⁸⁰ K, miből 800 K államsegély volt. A törzsállomány ezzel 128.107 K-ra becsült 42.953 kötetre emelkedett. A könyvtárban 12.039 látogató 12.947 kötetet használt, illetve kölcsönzött ki. A használt művek között a szépirodalom 5466, a nyelvtudomány 1602 kötetszámmal vezet. A minden hétköznap délután 3—7-ig nyitva lévő olvasótermet a múlt évben már a délelőtti órákban is megnyitották az olvasók részére. Az érettebb olvasók száma egyre gyarapszik.

Turócszentmártonból a Tót Múzeum vezetősége, miként évek óta, az 1911. évi működéséről sem tett a Főfelügyelőségnek jelentést. FEJÉRPATAKY meglátogatván a múzeumot, a pár év előtt még nem kész könyvtár berendezését különösen sikerültnek találta. A könyvanyagon meglátszik, hogy nem rendszeres gyűjtés, hanem csupa esetleges ajándék hozta azt össze. Az áttekintést nehezíti, hogy a nagyobb ajándékok (pl. a KMET Andrásé, a CHALUPKÁÉ stb.) mind külön vannak fölállítva. A könyvtár legnagyobb része cédulázva van és tudományszakok szerint rendezve, használata azonban elenyészően csekély.

felügyelőség nem osztja az Egyesület e képtelen felfogását s gondja lesz rá, hogy az olvasóterem továbbra is nyitva maradjon. Ha az olvasótermet kevesen látogatják, ennek bizonyára nem a város lakosságában, hanem egyéb körülményekben van az oka.

Váczott a Múzeumot fönntartó Múzeum-Egyesület a könyvtár részére az államsegélyből váczi nyomású régi könyveket és Váczt érdeklő nyomtatványokat s képeket szerzett be.

Verseczen a Városi Múzeum és Könyvtárnak új otthonában eltöltött első esztendeje meghozta annak bizonyítékát, hogy az intézet szép hivatásának megfelel s hogy a közönségnek szükséges is volt. A könyvtár gyarapodásából említendő LÁSZLÓFFY László apátplébános hagyatéka: 514 könyv, füzet és kézirat. A városi tanács 170 könyvet és füzetet utalt át a könyvtárba. Vétel útján 620 kötet könyv szereztetett be. A 2152 darabnyi gyarapodásból hozzáférhetővé tétetett 1031 darab. A városi levéltár régibb iratait, 16 kocsirakományt, a városház padlásáról átvette a könyvtár vezetősége s a közs. fiúiskola egy helyiségében helyezte el. A könyvtárban 4868 olvasó 10.226 kötetet használt 255 nyitási napon.

Veszprémbe a Veszprémvármegyei Múzeum-Egylet könyvtárának csaknem 10.000 kötetet számláló anyaga (összes törzsállomány 12.904 darab, az 1911. évi gyarapodás ebből 1080 darab) helyiség hiánya miatt nem adható át a közhasználatnak. Az elhelyezés mostohasága ugyanis az 1911. évben még rosszabbá lett az által, hogy a megyeháznak a könyvtár elhelyezésére szolgáló keleti szárnyában veszedelmes falrepedés állott be, mely miatt a könyvtári anyagot ládába csomagolva az épület kapubejárata alá kellett ideiglenesen helyezni.

Zomborban a Bács-Bodrogvármegyei Történelmi Társulat könyvtárának osztályozása és végleges rendezése folyamatban van, azonban nagy nehézségekbe ütközik, mert a szükségelt újabb szekrények beállítására nincs hely. A gyűjtemények ugyanis a vármegyeház három termében vannak részben zsúfoltan kiállítva, részben ládába zárva szoronganak.

A Városi Közkönyvtárt fönntartó könyvtáregyesület működése a régi keretek között folyt le. A könyvtár régi, szűk, az igényeknek már csak ideig-óráig megfelelő helyiségében maradt. Az államsegély ez évben 800 K-ról 1000 s a városi segély 700 K-ról ugyancsak 1000 K-ra emelkedvén, lehetővé vált egypár hiányos

munka kiegészítése s a közönség igényeinek némileg fokozottabb mérvben való kielégítése. Az évi gyarapodás 374 darab volt; a törzsállomány 33.227 darabra emelkedett. Az új gyarapodásról «Függelék» címen pótcímtár jelent meg. A nyitási napok száma 255 volt, a látogatóké 147.

III.

Az állami felügyelet alatt álló népkönyvtárakról a Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Tanácsa 1911. évről kiadott jelentése alapján a következőkben számolunk be:

Az új nép- és vándorkönyvtárak fölállítása 57.088.58 K-ba került. A közművelődési és könyvtáregyesületek, olvasókörök és ifjúsági egyesületek közül 69 részesült könyvtárak létesítésére, illetve fejlesztésére segélyben, melynek összege 53.700 K-t tesz ki. Gazdasági népkönyvtárak kiegészítésére 3600 Kt adtak ki. A régiebb könyvtáraknál évközben mutatkozó apróbb dologi kiadások, pótlások és javítások fedezésére s a könyvtárak cserélésének tuvarkölségeire pedig 2700 Kt irányoztak elő. Végül a könyvtárkezelők jutalmazására 4000 Kt fordítottak.

Új népkönyvtárat ez évben a Tanács 34-et állított föl. E könyvtárak közül az Athenaeum r-t. a fennálló egyezség folytán öt-öt db., egyenként 400, illetve 300 K értékű népkönyvtárat díjtalanul szállított, úgy hogy az 1911. évi javadalmat 24 népkönyvtár könyvanyagának beszerzési költségei terhelték meg, még pedig egy 2000 K és huszonhárom 1000 K értékű könyvtár beszerzésének költségei.

Ez állandó jellegű népkönyvtárak mellett a Tanács az 1911. évi állami javadalom terhére negyven, egyenként 500 K értékű vándorkönyvtárat állított föl, amihez még az Athenaeum által díjtalanul szállított két vándorkönyvtár járult.

Az 1911. évben létesített könyvtárak összes száma tehát 76-ra rugott.

E könyvtárak fölállításáról az Országos Tanács május hó 8-iki ülésén határozott, a vallás- és közoktatásügyi minisztériumnak szeptember hó 5-én 76.902. sz. a. kelt jóváhagyása mellett.

E könyvtárak az eddigi eljárásnak megfelelőleg, könyvszekrényekkel ellátva adattak át rendeltetésüknek. A könyvtárak könyvanyagának ára 45.000 Kt tett, a szekrények az 1000 K-ás könyvtáraknál egyenkint 160, a kisebb könyvtáraknál pedig egyenkint 105·20 K-val számítva, 9575·60 K-ba kerültek. (A 2000 K-ás népkönyvtárhoz, mely a jászberényi városházára került, könyvtárszekrény nem járult, viszont Besztercebányára két darab 160 K-ás és Szombathelyre egy darab 105·20 K-ás könyvszekrény küldött a már régebben létesített könyvtárak gyarapodásának a befogadására.) E két tételhez hozzáadva a 475 Kt kitevő szállítási költségeket, a végösszeg 55.050·60 Kt tesz ki.

A könyvanyagot és szekrényeket december hó végén küldték szét rendeltetési helyükre.

Az itt összegezett nép- és vándorkönyvtárak elhelyezéséről a következőkben számolunk be:

A Tanács közvetlen felügyelete alatt 2000 K-ás népkönyvtár a jászberényi városháza tanácstermében állíttatott föl; egy-egy 1000 K-ás könyvtár már létező 1000 K-ás könyvtár 2000 K-ás sorozattá leendő kiegészítése gyanánt Abaujszántón, Egyeken és Muzslán, új 1000 K-ás könyvtárak Apán, Aradon a Csutorautcában, Balatonfüreden, Budafokon az Ifjúsági Körnél, Budapesten a Vasutasszövetség déli kerületénél, Csapon, Dunaharasztin, Enyingen, Érendréden, Fiumében a Tengerparti M. Kir. Áll. Tisztviselők Egyesületénél, Nagymaroson, Rábatamásisban, Szabadkán az Általános Ipartestületnél, Szarvason a Függetlenségi és 48-as Gazdapártnál, Szombathelyen a Kereskedelmi Körnél, Vasváron és Zagyvarékason; egy-egy 400 K-ás könyvtár Hajdúnánáson az iparos tanonciskolában, Hatvanban az Orsz. Vasutasszövetségnél, Miskolczon a Mozdonyvezetők Otthonában, Nagykanizsán és Székesfehérvárott a Vasutasszövetségnél; végül egy-egy 300 K-ás könyvtár Bolgártelepen, Pozsonyban a munkásközvetítő intézet munkásotthonában, Rábczakapin és Szelcsován nyert elhelyezést. Az 500 K-ás vándorkönyvtárak a következő helyekre kerültek: a) az Abaujtornamegyei és Kassai Közművelődési Egyesület útján: Enyiczkére és Kovácsvágására; b) az Aradi Kölcsey-Egyesü-

let útján: Gyulavarsándra; *c*) a Beregvármegyei Közművelődési Egyesület útján: Badalóra, Beregrákosra és Oroszvégre; *d*) Békés-vármegyében Orosházán az Aradi-uti, bónumi és monori iskolákba; *e*) Biharmegyében a nagyváradi Szigligeti-Társaság útján Biharba, Biharpüspökire, Gyantára, Paptamásira és Szalárdra; *f*) a Borsodmiskolci Közművelődési Egyesület útján: Görömbölyre és Mucsonyra; *g*) Csanádmegyében Makóra az igástanyai és komlósi uti iskolába; *h*) Csongrádmegyében Szegedre az alsótanyai, kisorsi, külsőfeketeszéli, szentesmihályteleki és zöldfási iskolákba és Szentesre a korógyparti olvasókörhöz; *i*) Györmegyében Bácsára; *j*) Hajdúmegyében Debreczenbe az ebesi tanyára és a Petőfi-Dalkörhöz; *k*) Jász-Nagykún-Szolnokmegyében Fegyvernekre a Pusztaszentmihály tanyára; *l*) Kolozsmegyében Mérára azzal, hogy az ott lévő régibb sorozat Magyarvistára helyezendő át; *m*) Udvarhelymegyében Etédre és Küsmödre; *n*) Ugocsamegyében Salánkra, *o*) a Vasvármegyei Kultúregyesület útján: Csehre, Nemeskeresztúrra, Niczkre és Öriszentpéterre; végül *p*) Zalamegyében a Balatoni Szövetség útján: Héviszentandrásra.

A Tanács a Horvát-Szlavonországban elszigetelten élő magyarság közművelődési szükségleteinek kielégítéséről is gondoskodni kívánván, a Julián-Egyesület útján öt darab, egyenkint 500 K értékű, vándorkönyvtárat állított föl Brsljanica Velika, Sokolovac, Sot, Starinci és Zrinska községekben. A Horvát-Szlavonországban elhelyezett könyvtárak száma ekként 43-ra emelkedett. Az annektált tartományokban működő könyvtárak száma ez évben szintén emelkedett eggyel, amennyiben Mosztárban a Magyar Kultúregyesületet látták el a Julián-Egyesület útján egy 1000 K értékű népkönyvtárral.

Ama terven viszont, hogy a külföldi magyarságot is részesítse a Tanács az anyanyelvükön szóló olvasmányok lélekművelő áldásában, a következő intézkedésekkel munkálkodott:

Egy 300 K-ás értékű könyvtárat a radautzi (andrásfalvai) Hitelszövetkezetnek engedett át. Ezenkívül pénzsegélyekre fenntartott javadalmából 500 Kt a newyorki Public Library yorkvillei osztálya, 400—400 Kt a clevelandi cs. és kir. osztrák-magyar

alkonzulátus és a pittsburgi Carnegie-Institution, 250 Kt a catarói Sz. Ferencz-rendű kolostor, 200 Kt a westclevelandi Magyar Református Ifjúsági Egyesület, 150 Kt a buffalói magyar kolónia és 100—100 Kt az akroni Közművelődési Kör, a pólai cs. és kir. tengerészeti fogház s a southbendi Magyar Önképző- és Dalkör könyvtára fejlesztésére fordítottak.

Új könyvtárak föllállítására, illetve meglévő könyvtáraik gyarapítására a következő közművelődési egyesületek és könyvtárt fönntartó testületek részesültek közvetlenül a vallás- és közoktatásügyi minisztérium útján pénzbeli segélyben: a Délmagyarországi Magyar Közművelődési Egyesület, a Dunántúli Közművelődési Egyesület, az Erdélyrészi Magyar Közművelődési Egyesület, a Felvidéki Magyar Közművelődési Egyesület s az Uránia Tudományos Egyesület, egyenkint 5000 Kt, az eperjesi Széchenyi-Kör 2000 Kt, a Budapesti Könyvtár-Egyesület 1800 Kt, a hőmezővásárhelyi közkönyvtár és a nagyvárad Szigligeti-Társaság egyenkint 1500 Kt, a DMKE budapesti osztálya, a Szabad Lyceum, Orsz. Magyar Iskola-Egyesület, a pécsi Ingyenes Népkönyvtár-Egyesület és a temesvár-józsefvárosi Polgári Olvasó-Egylet egyenkint 1000 Kt, a budapesti Erzsébet-Népakadémia 900 Kt, a kassai Kazinczy-Kör és pozsonyi Toldy-Kör egyenkint 700 Kt, a Torontálvármegyei Magyar Közművelődési Egyesület Nagybecskerekén 600 Kt, az Aradi Kölcsey-Egyesület, a Beregvármegyei Magyar Közművelődési Egyesület, a győri Népkönyvtár-Egyesület, a Nógrádvármegyei Nemzeti Intézet s a tiszafüredi Múzeum- és Könyvtár-Egyesület egyenkint 500 Kt, a budapesti VI. ker. Népkönyvtár-Egyesület, a VIII. ker. Közjótékonyági Egyesület, a IX. ker. nép- és isk. könyvtár, a X. ker. nép- és isk. könyvtár, a temesvári erzsébetvárosi, gyárvárosi, mehalai és népirodai könyvtárak egyenkint 400 Kt, a felkai Tatra-Múzeum-Egylet, a kecskeméti központi népkönyvtár, a komáromi népkönyvtár, a marosvásárhelyi Székely-Társaság, a vakokat gyógyító orsz. egylet miskolczi fiókja, a nagykanizsai áll. ipariskola, az újvidéki DMKE könyvtár és a verseczi Magyar Ifj. Önszegélyző Egylet egyenkint 300 Kt, az Orsz. Magyar Iskola-Egyesület buda-

foki könyvtára 250 Kt, a felsőbányai városi tanács 220 Kt, a berzeviczei áll. népiskola és Ifj. Egyesület, a bogsánbányai, érköbölkúti, gyomai, hajdúszoboszlói, késmárki, lipótszentmiklósi, nagykárolyi és ungvári népkönyvtárak, továbbá a tordai Iparosok Önképző-Egylete egyenkint 200 Kt, az aranyosmaróti és nagyzebeni népkönyvtárak egyenkint 150 Kt, a balázsfalvai, Békéscsaba-fényes-tanyai, czibakházai, nagybereznai, sajkókazai és tiszaujlaki népkönyvtár, valamint a selypi cukorgyár egyenkint 100 Kt, a világosi népkönyvtár 80 Kt, a pazdicsi és pipei népkönyvtár pedig egyenkint 50 Kt kapott.

E segélyezések az eddigi gyakorlathoz hiven most is az Országos Tanács részéről esetről-esetre előzetesen jóváhagyott fölhasználási tervezetek alapján, utólagos okmányolt elszámolás kötelezettsége mellett fordítottak rendeltetési céljaikra.

A Dunántúli Közművelődési Egyesület kész könyvtárak könyvkészletére 3420·18 Kt, LŐRINCZY György és PÁSZTOR Árpád műveinek 30 példányban történt beszerzésére 700 Kt, könyvtárszekrényekre 1155 Kt, a könyvtárak elszállítására 75·60 Kt fordított, vagyis elszámolása 46878 K túlkiaással zárult. Az új könyvtárak közül egy-egy 1000 K értékű Barcson a Polgári Körnél és Veszprémben a városházán, egy-egy 500 K értékű vándorkönyvtár Lajtaújfaluban, Acsádon és Erdőcsokonyán, egy 300 K értékű kis könyvtár pedig a balatonalmádi Gyermekszantóriumában nyert elhelyezést. PÁSZTOR és LŐRINCZY művei a már régebben létesített egyesületi népkönyvtárak gyarapítására szolgáltak.

Az Erdélyrészi Magyar Közművelődési Egyesület 1911. évi népkönyvtári kiadásai 5290·67 K-ra rugtak, mely összegből a 290·67 K-nyi túlkiaadást az egyesület saját vagyonából fedezte. Ez összegből 3633·20 K könyvek vásárlására, 1603 K könyvkötői munkálatokra s ládák készítésére, 54·47 K pedig csomagolási és fuvar költségekre esik. A beszerzett könyvanyagból 10 darab EMKE népkönyvtár került ki, amelyek Pusztakamarás, Alsóárpás, Nagydisznód, Ehed, Újszékely, Szilágykerked községekben, továbbá Kolozsvárott a m. kir. VI. honvédkerületi fohházban, a cs. és kir.

35. tábori ágyúezrednél s a 62. cs. és kir. gyalogezrednél, végül Marosvásárhelyt az 51. cs. és kir. gyalogezrednél helyeztettek el. Ezenkívül 8 darab pótsorozatú népkönyvtár is létesült, melyek közül négy az imént említett kolozsvári és marosvásárhelyi népkönyvtárakat egészítette ki, egy-egy viszont Kolozsvárra a cs. és kir. gyalogezred 15. századához s az 51. cs. és kir. gyalogezred fellegvári fogházába, Pákéra és Lukafalvára került.

Az Uránia Tudományos Intézet 5000 K államsegélye terhére munkásgimnáziumi könyvtárai részére negyven, egyenkint 96 kötetből álló sorozatot szerzett be 174'90 K értékben. A sorozat 51 kötet a szépirodalomra esik, míg 5 kötet a földrajzra, 2 kötet a magyar nyelv és irodalom csoportjára, 8 kötet a természettudományokra, 4 kötet az egészségtanra, 19 kötet a kereskedelmi és ipari ismeretekre, 2 kötet a társadalomtudományra, 1 kötet a jogra, 5 kötet pedig a történelemre jut.

A DMKE budapesti osztálya 1000 K költséggel egy 600 K értékű könyvtárt Jászfényszaruban s egy 500 K értékűt Jászapátiban létesített.

Az Eperjesi Széchenyi-Kör 2000 K államsegélyéből 1800 K-át használt föl, mely összegből 1700 K könyvbeszerzésre, 100 K pedig eperjesi könyvtárai kezelőjének díjazására esik. A fennmaradó 200 K-át a kör az Orsz. Tanácstól nyert külön fölhatalmazás alapján a Vasárnapi Könyv c. vállalat beszerzésére fogja fordítani. A könyvvásárlásra fordított 1700 K-ból 300—300 K az eperjesi nagy- és népkönyvtár, 185—185 K a bártfai és kisszebeni, 160—160 K pedig a girálti, nagysárosi és tapolyhanusfalvi népkönyvtárak gyarapítására jutott, míg 250 K költséggel Lubotényben egy új népkönyvtár alapját vetették meg.

Az Országos Magyar Iskola-Egyesület az ez évre folyósított 1000 K segélyből 950 K költséggel Kispesten, a tanoncotthonnal kapcsolatban létesített egy 1000 K értékű népkönyvtárat. Az aradi Kölcsey-Egyesületnek a tavalyi maradvánnyal együtt 568'80 K állt rendelkezésére. Ez összegből az egyesület csupán 229'18 Kt számolhatott el, mivel az arad-újtelepi és pankotai népkönyvtárak részére beszerzett könyveket a könyvkereskedők csakis az elszá-

molás lejártá után szállíthatták. A fölhasznált összegből a talpasi népkönyvtár fejlesztésére 154'40 K, az arad-szentpéterteri népkönyvtár gyarapítására 47'76 K, ugyane könyvtárban könyvkötésre 18'90 K, végül fuvarköltségekre 8'12 K esik. A budapesti Szabad Lyceum 1000 K segélyét teljes összegében új könyvek vásárlására használta föl. A beszerzett 87 mű az egyesület Széchenyi-osztályán, továbbá óbudai, kelenföldi, gyáli-uti és újpesti szabadtanítási telepeinek nyilvános könyvtárában helyeztetett el. A balászfalvai Polgári Iparos-Kör 100 K segélyéből könyvbeszerzésre 86'10 Kt, portókölségekre 2'16 Kt használt föl, elszámolatlanul maradt 11'74 K, mely összeg a rongált könyvek javítására hozatott előirányzatba. A berzeviczei népkönyvtár 200 K államsegélye terhére 70 K költséggel egy új könyvszekrényt s 110 K áron új könyveket szerzett be, míg 20 K-át az elrongyolt könyvek átköttetésére fordított. A bogsánbányai Könyvtár- és Múzeum-Egyesület 200 K segélyéből 189'85 Kt új könyvek vásárlására fordított; a 10'15 K maradványt pedig könyvek javítására irányozta elő. A budafoki áll. polgári iskola 250 K segélyét teljes összegében elhasználta. A kiadási tételek a következőképen oszlanak meg: könyvbeszerzésre fordítottatott 142'70 K, könyvkötésre 101'20 K, leltári könyvekre 3'10 K s apróbb kiadásokra 2 K. A cibakházai Leány-Egyesület 100 K segélyéből könyvvásárlásra 79'70 Kt, könyvkötésre pedig 20'30 Kt fordított. A hódmezővásárhelyi közkönyvtár az időközi kamatokkal 1535'36 K-ra növekedett 1911. évi államsegélyéből 1218'36 Kt könyvek beszerzésére, 225 Kt katalogusa kinyomatása költségeire s 92 Kt könyvek bekötésére fordított. A kassai Kazinczy-Kör 700 K államsegélye terhére 610'92 Kt könyvbeszerzésre, 12'08 Kt könyvek újraköttetésére és 77 Kt egy könyvszekrény beszerzésére számolt el. A komáromi népkönyvtár 300 K államsegélyéből 292'45 Kt könyvbeszerzésekre vett igénybe, míg 7'55 Kt maradványként vitetett át az 1912. esztendőre. A marosvásárhelyi Székely-Társaság 300 K államsegélyét teljes összegében fölhasználván, 65 Kt rongált könyvek javítási költségeire, 203 Kt új könyvek vásárlására s 32 Kt nyomtatványok s apróbb fölszerelési tárgyak be-

szerzésére fordított. A nagybereznai népkönyvtár 100 K segélyéből 93 Kt használt föl könyvek vásárlására; a 7 K maradvány könyvek javítására irányoztatott elő. A nagykárolyi népkönyvtár 200 K államsegélyének elszámolása 23'20 K túlkiadással zárult, amit a városi tanács fedezett; könyvek beszerzésére 178'40 K, könyvkötésre 44'80 K jutott. A pazdicsi népkönyvtár könyvek vásárlására 38 Kt, egy lámpa beszerzésére 11 Kt s portókiadásokra 1 Kt fordított. A pécsi Ingyenes Népkönyvtár-Egyesület könyvbeszerzésre 307'95 Kt, könyvkötésre, könyvjegyzékekre s egyéb nyomtatványokra 474 Kt, kezelési és rendezési díjakra 250 Kt, takarításra 72 Kt, biztosításra pedig 8'62 Kt adott ki s ekként elszámolása 13'57 K túlkiadással zárult. A selypi cukorgyári iparosok könyvtára a 100 K államsegély terhére 75'16 K-ért könyveket szerzett be, a fönmaradó összeget pedig könyvkötésre fordította. Temesvár tanácsa a gyárvárosi, erzsébetvárosi és ferencvárosi népkönyvtárak részére folyósított 400—400 K segélyt teljes egészében új könyvek beszerzésére használta föl, míg a népirodai könyvtárra eső 400 K-ból 343'40 Kt fordított új könyvek vásárlására, a maradványt pedig könyvkötői költségekre használta föl. A Temesvár-Józsefvárosi Polgári Olvasó-Egylet 1000 K államsegélyéből új könyvek beszerzésére és beköttetésére 900 Kt, a régi könyvanyag javítására pedig 100 Kt fordított. A tiszaujlaki népkönyvtár a 100 K államsegélye terhére könyvvásárlásra 92'50 Kt, könyvkötésre pedig 7'50 Kt számolt el. A verseczi Magyar Ifjúsági Önképző-Kör 300 K államsegélyével szemben kiadott könyvvásárlásra 247 Kt, könyvszekrényre pedig 60 Kt. Államsegélye teljes összegét új könyvek beszerzésére fordította a budapesti VIII. ker. Általános Közjótékonyági Egyesület, a IX. ker. Nép- és Iskolai Könyvtár, a X. ker. Nép- és Iskolai Könyvtár, az aranyosmaróti népkönyvtár, a Békéscsaba-fényestanyai közs. népkönyvtár, a felkai Tatra-Múzeum, a gyomai népkönyvtár, a kismárki népkönyvtár, a lipótszentmiklósi népkönyvtár, a Torontálmegyei Magyar Közművelődési Egyesület Nagybecskereken, a nagykanizsai iparosiskola, a tordai Iparosok Önképző-Köre és a világosi népkönyvtár.

A segélyezett intézetek és egyesületek egy része az Orsz. Tanács jelentésének lejártaig csupán az államsegély fölhasználási tervzetét nyújtotta be.

Így a Délmagyarországi Magyar Közművelődési Egyesület, mely az államsegélyen 5500 K értékű könyvtár létesítésére kért fölhatalmazást. E könyvtárak közül egy-egy 1000 K értékű Szabadkán és Cirkvenicán, egy-egy 600 K értékű Jászárokszálláson, Pusztamonostoron, Alattyánban és Jánoshidán, egy 500 K értékű Szolnokon a Gazdasági Egyesületnél, végül egy-egy 300 K értékű Szegeden a Gazdasági Olvasókörben és Budapesten a m. kir. központi honvéd ruharaktár-parancsnokságánál nyer elhelyezést.

A Felvidéki Magyar Közművelődési Egyesület októberi ülésén foglalkozott az államsegély fölhasználásának a tervzetével s 22 új ifjúsági könyvtár létesítésére 2800 Kt, a fönnálló könyvtárak állományának szaporítására 960 Kt, a nyitrai központi könyvtár lakbérére és fűtésére 450 Kt, kezelőjének jutalmazására 200 Kt, könyveinek bekötetésére 300 Kt s katalogusának ki nyomtatására 290 Kt hozott előirányzatba. Utóbb a tervzet annyiban megváltozott, hogy az egyesület segélye terhére központi könyvtára részére egy nagyobb könyvszekrény s a helyiség kettéválasztására szolgáló korlát költségeire 100—200 K engedélyezését kérte. Az új ifjúsági könyvtárak Tardoskedd, Bábindál, Szomorfalulovászi, Tormos, Nyitrabánya, Oszlány, Nagysáró, Peszér, Hontkisér, Kálnaborfő, Magyarád, Majorka, Gnézda, Várna, Beczkó, Pónik, Feketebalog, Znióváralja, Mósocz, Námesztó, Bodró és Rózsahegy községekben állíttatnak föl. Gyarapításban részesülnek a nagybiccei, alsóhámori, kálnógarábi, andódi, egyházmároti, egyháznagyszegi, komjátí, alsóköröskényi, hegybányai, pöstyéni, pitestii, középpalójtai, folkusfalvai, nemesborii, alsópalojtai, mosódi, tótpelsőczyi, istvánházai, nagysurányi, törei, ruttkai, bánkeszii, libetbányai, sámsonházai, iglói, kismányai, béládi, lelédi, hontharsányi, tornóczi, nagytapolcsányi, garamkelecsényi, nagyherestényi, szentmihályúri, zsitvaszentmártoni, németprónai, szelőczei, alsóhámori, losonczapátfalvai, kékkői, verbói, nagybéliczi és csernei ifjúsági könyvtárak, továbbá az esetleges megtakarításokon

az alsóháromi, kistapolcsányi, veszelei és nyitrazásambokrétai polgári olvasóköri könyvtárai, az óturai ifjúsági könyvtár és a mateóczi Iparos Kaszinó-Egylet népkönyvtára részesülnek könyvadoományban.

A nagyváradai Szigligeti-Társaság a külvárosi könyvtár gyarapítására 358 Kt, a réti könyvtáréra 558 Kt, az újvárosiéra 270 Kt, a váraljai népkönyvtáréra 308 Kt, vegyes kiadásokra pedig 6 Kt irányzott elő.

A Nógrádvármegyei Nemzeti Intézet az államsegély terhére egy 400 K értékű népkönyvtár s 150 K értékű egyéb könyvanyag beszerzésére kért és nyert fölhatalmazást. A 400 K-ás könyvtár Nagykürtösön fog elhelyeztetni, a 150 K értékű könyvanyag pedig a szügyi, kismarosi, divényi és lónyabányai nép- és ifjúsági könyvtárak állományának gyarapítását szolgálják.

A budapesti Erzsébet-Népakadémia, valamint a VI. ker. Népkönyvtár-Egyesület államsegélyének teljes összegét új könyvek vásárlására iráyoztta elő. Az érköbölkuti népkönyvtár könyvbeszerzésre 180 Kt, könyvkötésre 15 Kt és apróbb kiadásokra 5 Kt szándékozik fordítani. A felsőbányai népkönyvtár könyvek beszerzésére 175'90 Kt, könyvkötésre és katalogusra 44'10 Kt, a győri Népkönyvtár-Egyesület könyvvásárlásra 482'40 Kt, könyvkötésre 17'60 Kt, a hajdúszoboszlói népkönyvtár könyvek beszerzésére 189'20 Kt, könyvkötői javításokra 10'80 Kt, a kecskeméti városi tanács az egész segélyösszeget könyvek vásárlására fordította, a Vakokat Gyámolító Orsz. Egylet miskolczi fiókja Braille-írotáblák beszerzésére 24 Kt, Braille-féle írópapirosra 53 Kt, másolási díjakra 166 Kt és könyvkötői munkálatokra 57 Kt, a nagyszombati népkönyvtár új könyvek beszerzésére 96'80 Kt, könyvkötői munkálatokra 44'40 Kt s a pótcímjegyzék kinyomatására 8'80 Kt, a pozsonyi Toldy-Kör az egész államsegélyt új könyvek beszerzésére, a pipei EMKE könyvtár segélyét egy könyvszekrény elkészíttetésére, a sajkázai népkönyvtár egész segélyét könyvek vásárlására, a tiszafüredi Múzeum- és Könyvtár-Egyesület könyvbeszerzésre 400 Kt, könyvkötésre 30 Kt és új katalogus kinyomatására 70 Kt, az újvidéki DMKE könyvtár és az ungvári

népkönyvtár segélyének teljes összegét könyvek beszerzésére kívánta fordítani.

Az 1911. évi államsegélyről sem elszámolást, sem pedig fölhasználási tervet nem küldött az Országos Tanácshoz a Budapesti Könyvtár-Egyesület és a Beregvármegyei Közművelődési Egyesület. Utóbbi a tervezet késedelmét azzal indokolta, hogy a kicserélendő s fölfrissítendő vármegyei vándorkönyvtárak kezelésében nagyrészt személyi változások álltak be s így az intézkedések hosszú sorára van szükség, míg a szükséges adatok beérkeznek. Az előmunkálatok azonban meglehetősen előrehaladtak.

A nagyobb népkönyvtárak, illetve a Főfelügyelőség hatáskörébe tartozó tudományos közkönyvtárak gyarapítására a következő könyvadományok kerültek szétosztásra: az 1910. évre megjelent Tiszti cím- és névtár, továbbá a magyar kir. iparfelügyelőség 1910. évi tevékenységéről szóló jelentés 30—30 példánya, mint a m. kir. kereskedelemügyi minisztérium ajándéka, továbbá MIK-SZÁTH Kálmán műveinek 1911-ben Tanácsunk számlája terhére megvett 10 és a Lipótvárosi Kaszinótól kapott 15 példánya.

A könyvadományok során említjük meg azt a körülményt, hogy a Tanács kiadásában és dr. GULYÁS Pál szerkesztésében megjelent «Népkönyvtár Címjegyzék» c. munkálat valamennyi, az Orsz. Tanács által közvetlenül létesített vagy pénzbelileg segélyezett nép- és vándorkönyvtárnak, továbbá megfelelő számú példányban a DKE, DMKE, EMKE és FMKE vezetőségének is megküldetett.

Az Orsz. Tanács ama régebben megkezdett akcióját, melynek célja a földművelésügyi minisztérium által létesített gazdasági népkönyvtárak szépirodalmi anyagának fejlesztése s ezzel cselekvőképességük fokozása, az 1911. évben 40, egyenkint 100 K értékű könyvsorozat adományozásával vitte előbbre. Ily adományban a következő gazdasági népkönyvtárak részesültek: Bácsbodrogmegyében: Topolya; Biharmegyében: Ugra és Sarkad; Borsodmegyében: Hangács és Kistokaj; Csanádmegyében: Apátfalva és Mezőkovácsháza; Csíkmegyében: Csíktusnád és Csíkrákos; Csongrádmegyében: Nagymágocs és Hódmezővásárhely; Eszter-

gommegyében: Dömös, Kána és Esztergomszentgyörgy (kath. olvasókör); Fejérmegyében: Nagyperkátá és Szár; Hajdúmegyében: Vámospércs; Hevesmegyében: Poroszló és Verpelét; Jász-Nagykún-Szolnokmegyében: Jászkisér, Kenderes és Törökszentmiklós; Kolozsmegyében: Kolozsborsa; Komárommegyében: Kolta; Pest-Pilis-Solt-Kiskúnmegyében: Czinkota, Erzsébetfalva, Örkény és Visegrád; Somogy megyében: Szigetvár; Szabolcsmegyében: Nyírbátor és Kisvárdá; Szatmármegyében: Mátészalka; Torontálmegyében: Topolya és Kiszombor; Vas megyében: Sárvár; Veszprémmegyében: Balatonalmádi és Enying; Zalamegyében: Balatonudvari és Zalaszentmihály (olvasókör); Zemplénmegyében: Tállya.

A régibb könyvtárak időközi kicserélésére és kisebb pótlások eszközzésére fönntartott összeg terhére a következő kiadások nyertek fedezetet: Az elrongyolt és elveszett könyvek pótlására Egyeken 69·50 Kt, Jászberényben 61·80 Kt, Marosvásárhelyen 110 Kt, Tenkegörszéken 72·30 Kt, Kispesten 54·10 Kt, a budapesti gyermekmenhelyen 79·80 Kt s Vácztól 43 Kt adtak ki, Békéscsabán portómegtérítésre 153 Kt, Szentesen a könyvtárak kicserélésénél fölmerült kiadásokra 48·59 Kt fordítottak, míg könyvkötői munkálatokra Abrudbányán 87·80 Kt, Hatvanon 73·70 Kt s Szentekörmösparton 30·20 Kt fizettek. Végül 432 K költséggel 50.000 térítvény is készült, amelyek ezres csomagokban kerülnek szétesztásra.

Jutalmak címén a Tanács ez évben 4000 Kt folyósított. E jutalmak szétesztása felől a Tanács november 23-iki ülésén határozott s a saját hatáskörébe tartozó könyvtárak kezelői közül kettőnek 150—150, tíznek 100—100, kettőnek 75—75, kilencnek 50—50 K-val, egy DKE könyvtár kezelőjének 100 K-val és hatnak 50—50 K-val, egy DMKE könyvtár kezelőjének 100 és négynek 50—50 K-val, hat EMKE könyvtár kezelőjének 50—50 K-val, az Eperjesi Széchenyi-Kör könyvtárnokai közül egynek 200 és egynek 100 K-val, két FMKE könyvtár kezelőjének 100—100 és hatnak 50—50 K-val, két Julián-egyesületi könyvtárkezelőnek 100—100 és kettőnek 50—50 K-val leendő jutalmazását határozta el. A jutalmazottak száma tehát ötvenötöre rugott.

Az Orsz. Tanács hatáskörébe tartozó 1156 könyvtár közül az 1911. évre szóló jelentés 992 könyvtártól kéretett be, de a háromszor is megismételt fölhívás csupán 872 könyvtárnál járt sikerrel és e 872 könyvtár összes forgalma 725.210 kötetet tett, amiből szépirodalomra 579.205 kötet, tehát az egész forgalom 79·80/0-a esik. Egy-egy könyvtár átlagos forgalma 808·5 kötet volt. A könyvtárak könyvanyaga 353.255 kötetből állt s így átlagban minden egyes kötetre két kikölcsönzés jut.

A kikölcsönzéseknek közel egy hatoda: 129.006 kötet a 36 fővárosi könyvtárra esik s e forgalomból 110.519 kötet volt a szépirodalom. A 36 intézet között a X. ker. Nép- és Iskolai Könyvtár vezet 25.808 kötetes forgalmával, míg a Budapesti Könyvtár-egyesület II. ker. fiókja, mely tavaly első helyen állott, 23.308 kötetes forgalmával a második helyre szorult. Több mint 10.000 kötet olvasásáról számoltak be a VI. ker. Népkönyvtár-Egyesület (19.508 kötet), a IX. ker. Nép- és Iskolai Könyvtár (14.347 kötet) és a X. ker. MÁV. Gépgyár (10.422 köt.).

10.000 kötetnél nagyobb forgalmat mutattak ki a következő vidéki városok és községek könyvtárai:

Cserne	--- --- --- --- ---	10.388	kötet	forgalommal,
Győr (központ)	--- --- --- --- ---	17.447	«	«
Hódmezővásárhely (központ)	--- --- --- --- ---	20.508	«	«
Nagybecskerek	--- --- --- --- ---	10.647	«	«
Nagykanizsa	--- --- --- --- ---	23.246	«	«
Temesvár-Józsefváros	--- --- --- --- ---	21.564	«	«

10.000 és 5000 közt volt a forgalom Egyeken (7989 kötet), Komáromban (9396 kötet), Mezőturon (8639 kötet), Nyitrán a FMKE központi könyvtárában (6297 kötet), Pécssett a központban (7415 kötet), a budai (7315 kötet) és kórházi (5125 kötet) fiókokban, Széken (5308 kötet), Temesvárott az erzsébetvárosi (6703 kötet) és gyárvárosi (8165 kötet) könyvtárakban és Tordán (5779 kötet).

1000-et meghaladta, de az 5000-et nem érte el a használt kötetek száma az alább felsorolt vidéki könyvtárakon kívül 116

vidéki könyvtárban, vagyis a jelentést tett vidéki könyvtárak 14⁰/₀-ában. A kikölcsönzések száma 100-on alul maradt 110 vidéki könyvtárban, azaz 13⁰/₀-ban. A legkevesebbet: 3 kötetet a tekeújfalui könyvtárból vettek ki. A forgalom teljesen szünetelt 13 vidéki könyvtárban, ami 15⁰/₀-nak felel meg.

A 872 könyvtár közül csupán 9, tehát ép 1⁰/₀ állománya haladta meg az 5000 kötetet. Nevezetesen:

Budapest, Közkönyvtáregyesület II. ker. állománya	7486	kötet,
« VIII. ker. Munkásotthon állománya ...	5120	«
« Erzsébet-népakadémia állománya ...	6632	«
« IX. ker. Nép- és Isk. Könyvtár állománya	8657	«
« X. « « « « « «	9220	«
Hódmezővásárhely, Közkönyvtár állománya ...	8760	«
Pozsony, Toldy-Kör állománya ...	6020	«
Temesvár, Józsefvárosi Könyvtár állománya...	9115	«
Tiszafüred, Könyvtár állománya ...	5772	«

5000-en alul maradt, de legalább 1000 kötetből állt 39 könyvtár (közte 4 fővárosi), vagyis 45⁰/₀. 500 kötetten felül van, de az 1000-et nem éri el 90 könyvtár állománya, ami 108⁰/₀-nak felel meg. 100-nál kevesebb kötet van 4 könyvtárban, állományát nem mutatta ki 53 könyvtár, míg a könyvtárak 776⁰/₀-ában a kötetszám 500 és 100 közt ingadozik.

A könyvtárak évi jelentésének rovataiból az is kiderül, hogy a kezelők közül kik részesülnek állandó díjazásban s habár számuk még mindig igen csekély, az emelkedés ezen a téren is megállapítható. Míg 1910-ben csupán 42 könyvtár főntartó hatósága díjazta állandóan kezelőit, addig 1911-ben ez a szám 49-re emelkedett. A kezelőknek folyósított állandó tiszteletdíj összege ez évben 9131 Kt tett.

Csak kevésbé kielégítő a községek áldozatkészsége a népkönyvtárügy fejlesztése érdekében. A 872 könyvtár közül csupán 41 (1910-ben 48!), tehát a kimutatását beküldő intézeteknek nem egészen 5⁰/₀-a részesült a községek pénzbeli segélyében. E segélyek összege 9732 K-ra rugott s így az állam által e célra for-

dított összegnek alig 9⁰/₀-át tette, vagyis messze alatta áll annak a minimumnak, melyet az olyan elsősorban községi érdekű intézménynek, minő a népkönyvtárügy, fejlesztésére joggal elvárhatunk.

Ama főadatának, hogy hivatalos látogatások révén személyes érintkezés útján igyekezzék a helyi társadalom érdeklődését a múzeumi és könyvtári ügy iránt ébren tartani és a hatáskörébe tartozó gyűjtemények állapotát felől helyszíni szemle útján tájékoztatást szerezni, a Tanács ez évben is iparkodott megfelelni. Dr. FERENCZI Zoltán tanácsstag a lugosi, módosi, németczerneyai, omori, szkulyai és nagybecskereki népkönyvtárakat tekintette meg, MIHALIK József előadó a székelykeresztúri, váczi, czeglédi, szeniczei, erzsébetvárosi, brassói, papolczi, szelistyei, nagyszabeni, fogarasi, halmágyi és balázsfalvai könyvtárakban tett látogatást. dr. GULYÁS Pál népkönyvtári szakmegbízott pedig a beregszászi, surányi, beregdaróczi, csarodai, hajdúböszörményi, gyöngyösi, ráczalmási, munkácsi, farádi, balmazújvárosi, hajdúdorogi, tenkei, tenkegörsédyi, gulácsi, szerepi, nagysomkúti és csepregi népkönyvtárakat vizsgálta meg. A kiküldöttek tapasztalataikról s az esetleg szükséges intézkedésekről írott jelentésekben tájékoztatták a Tanácsot. Javaslatuk úgy a népkönyvtárkezelői jutalmak, mint a könyvtári javadalom jövő szétosztásánál megfelelő figyelembe vétettek.

1911 tavaszán látott napvilágot az Orsz. Tanács kiadásában a jegyzetes népkönyvtári címjegyzék, mely 2566 kötetet ismertet szakok szerint csoportosítva. E tekintélyes anyagból 885 kötet esik az összes művek és gyűjteményes vállalatok, 795 kötet a szépirodalom és 886 kötet az ismeretterjesztő irodalom csoportjára. A kötet használhatóságát fokozzák a név-, cím- és tárgymutatók, valamint a regényirodalomról adott tartalmi és földrajzi átnézetek. A könyvkészletet 40 szakember birálatai alapján egy, az Orsz. Tanács által dr. FERENCZI Zoltán elnöklete alatt kiküldött bizottság válogatta meg, míg a szerkesztés munkája dr. GULYÁS Pálra hárult. Az Orsz. Tanács e nagyszabású munkálatért úgy a bizottságnak, mint annak elnökének és a szerkesztőnek elismerése jeléül jegyzőkönyvi köszönetet szavazott.